

משפטים חט"ז שיחה ג'

לכולי עלמא מצד הגנב צריך לשלם ה', ורק בשה הואיל ונתבזה מקילים עליו ומשלם רק ד'. והגנב מצדו ראוי לקבל ד', ורק שבשור מוסיפים עוד פעם אחת הואיל ובטלו ממלאכה. ורבי יוחנן בן זכאי מדגיש איך שהוא מצד הגנב, ורבי מאיר מדגיש את צד הגנב.

על הפסוק (כא, לז) "חמשה בקר ישלם תחת השור וארבע צאן תחת השה" מפרש רש"י: "אמר רבי יוחנן בן זכאי חס המקום על כבודן של בריות כו' שה שנושאו על כתיפו משלם ד' כו' אמר רבי מאיר בא וראה כמה גדול כוחה של מלאכה כו' שור שבטלו ממלאכתו משלם ה' כו'".

הביאור בזה: רבי יוחנן בן זכאי ורבי מאיר אינם חולקים. שלכולי עלמא מצד הגנב צריך לשלם ה' ורק בשה הואיל ונתבזה מקילים עליו ומשלם רק ד'. והגנב מצדו ראוי לקבל ד' ורק שבשור מוסיפים עוד פעם אחת הואיל ובטלו ממלאכה. ורבי יוחנן בן זכאי מדגיש איך שהוא מצד הגנב, ורבי מאיר מדגיש את צד הגנב.

והנה בבבא קמא מובאים ב' מימרות אלו בהמשך להמימרא שמבאר "מפני מה החמירה תורה בגנב יותר מבגזלן", שרבי יוחנן בן זכאי אומר "זה השוה כבוד עבד לכבוד קונו וזה לא השוה וכו'. אמר ר' מאיר משל למה הדבר דומה כו' אחד זימן את בני העיר ולא זימן את בני המלך, ואחד לא זימן את בני העיר ולא זימן את בני המלך".

והנה מימרא זו מתאימה להמימרא דלעיל, שלפי רבי יוחנן בן זכאי עיקר ההדגשה היא על הגנב – ש"לא השוה כבוד עבד לכבוד קונו". ולרבי מאיר עיקר ההדגשה היא על הגנב – הקב"ה - שמדגיש שלא הזמין את בני המלך.

והנה, לרבי יוחנן בן זכאי הבזיון אינו בשעת הגניבה, שהרי הגניבה היא בחשאי, אלא הבזיון הוא בבית דין, שאז מתגלה שגנב שה והיה צריך לנושאו. ולפי זה הבזיון הוא מועט ביותר, ולכאורה לא מסתבר שבעבור זה נפטר מלשלם שווי שה שלם. ולכן מביא רש"י את שם בעל המאמר, דזה מתאים עם שיטת רבי יוחנן בן זכאי ש"חס המקום על כבוד הבריות", ו"לא הקדימו אדם שלום מעולם, אפילו נכרי ואפילו בשוק".

והנה לרבי מאיר צריך לומר שההיזק שבא מביטול המלאכה נכלל בתשלום דד' פעמים. וזה שבשור משלם ה' הוא מצד "כוחה של מלאכה", מצד החביבות דמלאכה כשלעצמה (לא רק מצד השכר שבא על ידה).

והנה רבי מאיר חייש למיעוטא, למיעוט השוורים הראויים למלאכה שנטבחים, שלכן גם בטבח - אף שרוב השוורים הנטבחים אינם ראויים למלאכה מכל מקום - אומר שצריך לשלם ה' משום ביטול מלאכה.

בפנימיות העינים: רבי יוחנן בן זכאי מביא ג' פסוקים על זה ש"עשה כביכול עין של מטה כאילו אינו רואה". דלכתחילה הטעות הוא שה' אינו רואה בחושך "במחשך מעשיהם". וזה בא מצד הסברא ש"ויאמרו לא יראה י-ה", שאינו מתלבש לראות את הגשמיות, מפני שסוברים ש"עזב ה' את הארץ" שזהו השפלה בשבילו להתלבש בגשמיות.

והנה המשל דרבי מאיר דעשיית משתה מרמז להמשתה ומטעמים להקב"ה שנעשה על ידי עבודת התשובה של הגנב.